

Gentilicis (III)

22/IV/1979

El problema del nom amb què cal designar els ciutadans o naturals —o les coses que s'hi refereixen o hi pertanyen— d'aquest altre estat modern que es denomina Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques (o, simplement, Unió Soviètica) és força diferent del que comentàvem ahir: el dels Estats Units d'Amèrica. Solem recórrer al tradicional gentilici rus, del qual no es pot pas dir que hagi estat objecte d'una manipulació anàloga a la que ha sofert el terme americà, però que també rebutgen els qui objecten, amb raó, que Rússia és només una de les diverses repúbliques que formen l'URSS, i que l'ús d'aquest terme, amb aquell valor, comporta un menyspreu o oblit de les altres nacionalitats integrants d'aquest Estat. En aquest cas, la denominació de l'Estat conté un element, soviètic, amb capacitat d'ésser usat com a gentilici, tal com realment es fa, i així el problema es podria considerar fàcilment resolt. Però tampoc no sembla desencertat d'objectar a aquesta solució, tal com fan alguns, que la denominació de soviètic tendeix a «desnaturalitzar» aquelles persones o aquella comunitat a qui s'aplica, i a atribuir-los una ideologia o un credo polític que potser no senten, a més que l'ús sistemàtic d'aquest terme contribueix potser encara més a l'oblit de les nacionalitats, altres que la russa, que integren l'URSS.

Aquests problemes, doncs, no són pas tan senzills com a algú podrien semblar, tant més que la tendència general és de decantar-se per les solucions més simplistes i de defugir tota mena de distincions. Tanmateix, a qui deliberadament opti, en el cas que comentem, pel terme soviètic perquè el considera més indicat, se li pot raonablement demanar que en limiti l'ús a aquells, de casos, en què estrictament escau, i que no defugui, especialment referint-se a persones, l'ús no solament del gentilici rus, sinó el de les altres nacionalitats, com letó, lituà, georgià, armeni, etc. sempre que el seu coneixement de causa li permeti de fer-ho.

Els dos casos que hem exposat no són pas, és clar, els únics, però cada un dels altres exigiria una consideració especial. Se'n podria fer, però, una de molt general. I és que sovint no es pot dir tot amb un sol mot. No sempre podem disposar del terme, o crear-lo, que designi exactament el concepte que volem expressar. Ho podem fer, això sí, amb una frase, una perifrasi, una descripció analítica, etc. que ens faran defugir l'ambigüitat, l'ambivalència, el servei d'interessos estranys: la manipulació ideològica.